

Tüntetések könyve – Negyedszázad 56 tüntetése Magyarországon (1988–2013)

Mit követeltek, hogyan zajlott a taxisblokádnál, a diáktüntetés a tandíj ellen? Mit követeltek a MIÉP 1995. október 22-ei tüntetésén? Hányszor és miként demonstráltak a nemzet napszámosai? Milyen szerepük van a közösségi oldalaknak a mozgósításokban? – többek között ezekre a kérdésekre kaphatunk választ a RETÖRKI-könyvsorozat Salamon Konrád és Katona András által szerkesztett kiadványából.

A két szerkesztő az előszóban leszögezte: „Ez a könyv történészek és politológusok együttműködéseként született, és hazánk történetének utolsó negyedszázadára tekint vissza. Benne az 1988 és 2013 közötti időszak legfontosabbnak ítélt 56 tüntetéséről és munkabeszüntetéséről olvashatnak az érdeklődők. Legfontosabb feladatunknak a tények pontos leírását tartottuk. Sine ira et studio, azaz harag és elfogultság nélkül igyekeztünk bemutatni e zivataros negyedszázad legjelentősebb tüntetéseit, megvilágítani politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális hátterüket. Ne feledjük azonban az esetleges hajdani résztvevők, hogy a megélt és megírt történelem nem mindig fedi egymást. Az események olvasásakor azzal is szembesülni kell, hogy legújabb kori történelmünk e legdemokratikusabb időszakában a társadalmat feszítő ellentéteket gyakran nem sikerült megfelelően kezelni, így ezek állandó megléte és ki-kirobbanása az eredményes kormányzást is veszélyezteti. A helyenként igen túlfűtött hangú tüntetések bemutatása elé Einstein gondolata kívánczik, amely – tőle korántsem meglepő módon – a lényegre ragadja meg: Az én politikai eszményem a demokratikus eszmény: Személyében mindenkit tisztelni kell, de bálványozni nem kell senkit.”

A könyv első fejezetében a történelmi, társadalmi előzményeket taglalják. Ebben kifejtik, hogy az 1980-as évek második felében egyre érzékelhetőbbé vált, hogy nő a magyar népnek az

elaggott kommunista rendszerrel szembeni elégedetlensége. Több ellenzéki csoport is alakult, s tevékenységük mind szervezettebbé vált. Így illegális kiadványok megjelentetése, tüntetésnek minősülő összejövetelek szervezése jelezte a változás iránti egyre erőteljesebb igényt. Az 1988-ban kezdődő nagy tüntetések mindenekelőtt a kommunista diktatúra, illetve az azt Magyarországra kényszerítő Szovjetunió ellen irányultak. A tüntetések azonban a kommunista rendszer 1989-es magyarországi bukása után is folytatódtak. Miután az 1990-es választáson a nemzeti demokrata pártok győztek, a balliberális irányzatok – felújítva a jobb- és baloldal közti évszázados bizalmatlanságot – mindent elkövettek a kormány lejáratására, s ennek érdekében a kommunistákból lett szocialistákkal is összefogtak, arra hivatkozva, hogy a kormánypártok veszélyeztetik a demokráciát és a köztársaságot. Így az a képtelen helyzet állt elő, hogy az első és a második magyar köztársaság felszámolóinak politikai örökösei magukra öltötték a harmadik köztársaság védelmezőinek pózát. Tehát a kommunista rendszer bukása utáni tüntetések nemcsak az egyes kormányzati intézkedésekkel szembeni elégedetlenséget fejezték ki, de egykeztek a másik oldal politikai legitimitását is megkérdőjelezni.

1988. június 27-én zajlott Budapesten a román falurombolás elleni tiltakozásul tartott tüntetés. 1988. április 29-én Nicolae Ceausescu államfő, a Román Kommunista Párt (RKP) főtitkára az RKP KP Politikai Végrehajtó Bizottságának ülésén bejelentette, hogy az országban 2000-ig végrehajtják az ún. településszisztematizálási tervet, amelynek során „agráripari centrumokat” hoznak létre. A tüntetés lebonyolításával kapcsolatban Bíró Zoltán, Csurka István, Czine Mihály, Kósa Ferenc és Makovecz Imre tárgyalt folyamatosan Fejti Györggyel, az MSZMP KB titkárával. Ez világossá tette, hogy a pártállamnak voltak ugyan fenntartásai a tüntetéssel kapcsolatban, de nem fogja megakadályozni annak megtartását. Június 27-én este hét óra után megtelt a Hősök tere. A több tízezer tüntető elénekelte a Himnusz, majd az ekkor 30 éves Bubik István fölolvasta Csurka István beszédét. A román követség nem volt hajlandó átvenni a szervezők által megfogalmazott levelet.

Nagy Imre, az 1956-os forradalom miniszterelnöke újratemetése a kommunizmusból a demokráciába vezető magyar átmenet egyik legnagyobb hatású szimbolikus eseménye volt, 1989. június 16-án. Kádár János, a kommunista Magyar Szocialista Munkáspárt főtitkára, akinek uralmához kötődött Nagy Imre kivégzése, megélte a néhai miniszterelnök hatalmas tömeget megmozgató újratemetését, amely a budapesti Hősök terén tartott ünnepélyes megemlékezéssel indult. A rendszer agóniáját jól mutatta, hogy a hatalom képviselői nem kaptak szót. Orbán Viktor beszéde Nagy Imre újratemetésekor, 1989-ben (részletek): *Azok a fiatalok, akik ma az európai polgári demokrácia megvalósításáért küzdenek, két okból hajtanak fejet a kommunista Nagy Imre és társai előtt. Mi azokat az államférfiakat tiszteljük bennük, akik azonosultak a magyar társadalom akaratával, akik hogy ezt megtehessék, képesek voltak leszámolni a szent kommunista tabukkal, azaz az orosz birodalom feltétlen szolgálatával és a párt diktatúrájával. Ők azok az államférfiak számunkra, akik az akasztófa árnyékában sem vállalták, hogy a társadalmat megtizedelő gyilkosokkal egy sorba álljanak, akik életük árán sem tagadták meg azt a nemzetet, amely elfogadta őket, és bizalmát beléjük helyezte. Mi az ő sorsukból tanultuk meg, hogy a demokrácia és a kommunizmus összeegyeztethetetlenek. [...]*

Ma, harminchárom évvel a magyar forradalom és harmincegy évvel az utolsó felelős magyar miniszterelnök kivégzése után esélyünk van arra, hogy békés úton érjük el mindazt, amit az '56-os forradalmárok véres harcokban ha csak néhány napra is, de megszereztek a nemzet számára. Ha hiszünk a magunk erejében, képesek vagyunk véget vetni a kommunista diktatúrának, ha elég eltökéltek vagyunk, rászoríthatjuk az uralkodó pártot, hogy alávesse magát a szabad választásoknak. Ha nem tévesztjük szem elől '56 eszméit, olyan kormányt választhatunk magunknak, amely azonnali tárgyalásokat kezd az orosz csapatok kivonásának haladéktalan megkezdéséről. Ha van bennünk elég mersz, hogy mindezt akarjuk, akkor, de csak akkor beteljesíthetjük forradalmunk akaratát. Senki sem hiheti, hogy a pártállam magától fog megváltozni. Emlékezzetek, 1956. október 6-án, Rajk László temetésének napján a párt napilapja, a Szabad Nép öles betűkkel hirdette címlapján: Soha többé! Csak három hét telt el, és a kommunista párt ÁVH-s keretlegényeivel békés, fegyvertelen tüntetők közé lövetett. Két év sem telt el, és az MSZMP Rajkéhoz hasonló koncepciók pereiben ítélte halálra ártatlanok százait, köztük saját elvtársait. Mi nem érjük be a kommunista politikusok semmire sem kötelező ígéretével, nekünk azt kell elérnünk, hogy az uralkodó párt, ha akar, se tudjon erőszakot alkalmazni ellenünk. Csak ezen a módon kerülhetjük el az újabb koporsókat, a maihoz hasonló megkésett temetéseket. Nagy Imre, Gimes Miklós, Losonczy Géza, Maléter Pál, Szilágyi József a magyar függetlenségért és szabadságért adták életüket. Azok a magyar fiatalok, akik előtt ezek az eszmék még ma is sérthetetlenek, meghajtják fejüket emléketek előtt.

Az 1990. október 26–28-ai taxisblokádot a szerkesztők a demokrácia első nagy próbatételének titulálták. A váratlanul bejelentett, október 26-án életbe lépő 65 százalékos benzináremelés ellen tiltakozva a taxisok és magánfuvarozók megbénították előbb Budapest forgalmát, majd a közúti közlekedést az ország nagy részében. A tiltakozó mozgalom október 28-án az Érdekegyeztető Tanács ülésén a munkavállalók, a munkaadók és a kormány közötti kompromisszumos megállapodással ért véget. A kormány szerint az áremelést a szovjet olajszállítások csökkenése, valamint az augusztustól tartó öbölháború váltotta ki. A felháborodott taxisok október 25-én délután a budapesti Hősök terén, majd a Kossuth téren gyülekeztek. A tüntetők az Országház előtt találkoztak Siklós Csaba akkori közlekedési miniszterrel, aki nem volt hajlandó átvenni a petíciójukat. Ezt követően a taxisok, akik CB-, illetve URH-rádióhálózatukon folyamatosan kapcsolatot tartottak egymással, lezárták Budapest összes hídját, megbénítva a város közlekedését. Éjfélről országossá szélesedett a blokád, amelyhez csatlakoztak a magán- és teherfuvarozók is. Október 26-án az ország főútjain, a nagyobb városokban szinte teljes volt a blokád, a határokon állt a forgalom. A Ferihegyi repülőtérre a fővárosból nem lehetett megközelíteni. Budapest belső területein egyedül a metró közlekedett. A tüntetők csak a mentőket és az egyéb megkülönböztetett jelzést viselő, illetve az élelmiszert szállító gépkocsikat engedték közlekedni. 26-án délután a kormány úgy határozott, hogy a taxik elvontatásával szabaddá teszi a forgalmat. Ekkor azonban a budapesti rendőrfőkapitány Göncz Árpádhoz loholt, majd kijelentette, hogy nem hajlandó erőszakot alkalmazni. Vissza is vonták az Árpád hídhoz rendelt rendőri alakulatokat. Göncz közben – hatáskörét túllépve – arról tájékoztatott, hogy a honvédség rendfenntartóként való bevetéséhez nem járul hozzá. Ezt egyébként nem is tervezték, de arra jó volt, hogy tovább növelje a kormányellenes hangulatot. Október 28-án, vasárnap a reggeli óráktól valamelyest enyhült a

blokád a fővárosban, és az országban mindenütt enyhítették az útlezárásokat. Délben a Munkaügyi Minisztériumban megkezdődött az Érdekegyeztető Tanács ülése, amelyet a fuvarozók kérésére a televízió élő adásban közvetített. A kormány részéről Bod Péter Ákos ipari és kereskedelmi miniszter és Rabár Ferenc pénzügyminiszter vezette a tárgyalást, a munkavállalók küldöttségét Forgács Pál, a Szakszervezeti Kerekasztal és az FSZDL elnöke, valamint Nagy Sándor, az MSZOSZ elnöke, a munkaadókét pedig Palotás János, a Vállalkozók Országos Szövetségének elnöke vezette. Az ülésen Orbán István, a Magyar Gazdasági Kamara alelnöke elnökölt. Az estére megszületett megállapodás szerint október 29-én 24 órától 12 forinttal csökkentik a megemelt benzinárakat, amelyek az árliberalizálással összefüggő törvények hatályba lépésig érvényesek. A benzinár növekedését azóta sem sikerült megfékezni.

Ezt követik a pártok megmozdulásai, melyek közül kiemelkedik az 1995. október 22-ei MIÉP-tüntetés. Négy gyülekezési pontról indultak a demonstrálók a tüntetés központi helyszínére. A Szabadság tér teljesen megtelt, és körülbelül 100 ezren lehettek. Így ez a Nagy Imre-temetés óta a legnagyobb tömegmegmozdulás volt. Dörner György felolvasta a MIÉP 12 pontját, amelyet közfelkiáltással elfogadtak. Majd egy küldöttség átadta a tévé elnökének a pontokat, de azokat nem olvasták be a köztévében. A tüntetés a Kossuth téren folytatódott. Csurka István ezen a nagygyűlésen hirdette meg hivatalosan az elégedetlenségi mozgalmat: ... *a kormány távozását nemzeti összefogásnak, programalkotásnak és szívós, céltudatos küzdelemnek kell megelőznie. [...] Ide most nem forradalom kell, hanem szívós nemzeti ellenállás, nemzeti elégedetlenségi mozgalom, amely felemeli és megszervezi a nemzetet. [...]* Az országban pénzügyi maffia működik, mely az idegeneket szolgálja ki. A kormányt – mint korábban – az SZDSZ irányítja. A hatalom célja a nép gerincét megtörni, kiszolgáltatni az idegeneknek.

1995-ben több tüntetés is volt. 1995. március 22.: Budapesten több mint tízezer diák tiltakozott a felsőoktatási tandíj bevezetése ellen. A Pénzügyminisztérium előtt a tüntetők kifütyülték Bokros Lajos pénzügyminisztert. 1995. március 30.: A PDSZ szervezésében pedagógusok tüntettek a budapesti József nádor téren a Bokros-csomag ellen. 1995. május 1.: A Pedagógusok Szakszervezete a csatlakozó Belügyi Dolgozók Szakszervezetével 15 ezres nagygyűlést tartott a Roosevelt téren, követelve az oktatás finanszírozásának biztonságát és azt, hogy a Bokros-csomag előirányzatai ellenére se bocsássanak el közalkalmazottakat a fegyveres testületektől. 1995. szeptember 5.: Több mint 2500 hivatásos tűzoltó tiltakozott Budapesten mostoha élet- és munkakörülményei miatt.

A könyvből kitűnik, ahogy bővült a választójog, a politikai pártok rákényszerültek arra, hogy minél egyszerűbben fogalmazzák meg programjaikat annak érdekében, hogy minél több embert meg tudjanak szólítani. Ez azzal a következménnyel járt, hogy a politikai megszólalások egyszerűsödtek, a jelszavak használata pedig divattá vált.

(Katona András – Kiszelly Zoltán – Salamon Konrád – Simon János – Zachar Péter Krisztián:
Tüntetések könyve – Negyedszázad 56 tüntetése Magyarországon (1988–2013); Antológia
kiadó, Lakitelek, 2014. RETÖRKI-könyvek.)

M.A.